FERENCZY MÚZEUMI CENTRUM

CASTRUM SZIMPÓZIUM

Régóta megoldandó feladat a Castrum: Szentendre belső városrészének vonzóvá tétele a fenntartható urbanizáción keresztül, miközben örökségünk, az itt található régészeti hely megóvása egyik legfontosabb kihívása a városnak. Megválaszolása tehát elválaszthatatlanul összefonódik építészeti és városi örökségünk megőrzésével. Műemlékünk, építészeti örökségünk, a város arculatát meghatározó jellegzetes építészeti együttes integrált védelme nemcsak nehéz és összetett feladat, hanem a helyi fejlődés lehetséges motorja is. Az, hogy be tudja-e tölteni a húzóerő szerepét, alapvetően azon múlik, sikerül-e a műemlékvédelem, településfejlesztés továbbá az értékvédelem szempontjait összehangolni, és esetleg részben a közösség építő tevékenységének szolgálatába állítani. Ezért döntő jelentőségű városunk sorsának alakulása szempontjából a műemlék és a régészeti, építészeti örökség védelme, valamint a szabályozáson és a közszféra építési beavatkozásán alapuló - operatív - városrendezés, városfejlesztés.

Hatékony és rendeltetésszerű használata nagymértékben elősegíthetné, hogy régészeti, építészeti örökségünk olyan városi szövetbe integrálódjon, amely a dinamikusan fejlődő városi élet anyagi hordozója, és ezáltal városunk fenntartható fejlődésének biztosítéka.

A konferencia előadói a téma elismert képviselői. Az előadások különösen hasznosak lehetnek az önkormányzati döntéshozóknak, örökségvédelemmel, műemlékvédelemmel, valamint településfejlesztési tervezéssel és megvalósítással foglalkozó szakemberek számára.

PROSEK Zoltán

A város látképe a Castrumból
Fotó: RUPNIK László

CASTRUM SZIMPÓZIUM

Szervezők: Ferenczy Múzeumi Centrum, Széchenyi István Egyetem, Győr- Építészettörténeti és Városépítési Tanszék, Győr-Sopron Megyei Építész Kamara.

Időpont: 2022.10.25. (kedd)
Helyszín: Szentendre, Városháza díszterme, Városház tér 1-3.

8.40 - 9.00
Regisztráció

KÖSZÖNTŐK

9.00 - 9.05
Prosek Zoltán
Ferenczy Múzeumi Centrum igazgatója

9.05 - 9.10
Fülöp Zsolt
Szentendre város polgármestere

9.10 - 9.15
Dr. Vitályos Eszter
Kulturális és Innovációs Minisztérium parlamenti államtitkára, miniszterhelyettes, országgyűlési képviselő

9.15 - 9.20
Dr. Veöreös András
egyetemi docens
Széchenyi István Egyetem, Győr, Építészettörténeti és Városépítési Tanszék
az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság titkára

ELŐADÁSOK I. RÉSZ

Szekcióvezető:
Prosek Zoltán
Ferenczy Múzeumi Centrum igazgatója

9.20 - 9.50
Dr. Rajna András
régész, osztályvezető
Ferenczy Múzeumi Centrum

Mit adtak nekünk a rómaiak? Mihez kezdünk vele? - Szentendre Római tábora

Szentendre belvárosában, a Pilisből kinyúló hegyláb lankáinak végén, észak felől a Bükkös-patak által határolt dombon helyezkedik el a római korban virágzó életet élő tábor, melyet Ulcisia Castra (később Castra Constantina) néven ismerünk. A 134×205 m nagyságú, a terephez alkalmazkodó romboid formájú erőd a pannoniai limes határvonal segédcsapatainak volt táborhelye a II. század végétől a V. század elejéig. A terület ma jórészt beépítetlen, nagyrészben önkormányzati tulajdonú telek, melyen múzeumi épületek is állnak. A Római Birodalom története Pannonia provinciában számos publikációból ismert, a szentendrei tábor korabeli élete az 1940-es és 2000-es években végzett feltárások alapján kezd kibontakozni előttünk.

Előadásomban a régészeti eredmények bemutatásán túl, jövőbeni hasznosítási tervekhez is szeretnék néhány ötletet adni, a jelenlegi feltárásokból származó ismereteink alapján. Régészként és a környékben élő szentendrei lakosként fontosnak tartom, hogy ez a kiváló adottságú városrész a megfelelő történelmi bemutatást szem előtt tartva a közösség igényeinek is megfelelő funkciókkal kerüljön hasznosításra.

9.50 - 10.00

Kávészünet

10.00 - 10.30

Prof. Dr. Vasáros Zsolt DLA
Ybl-díjas építész, egyetemi tanár,
tanszékvezető
BME Építészmérnöki Kar -
Exploratív Építészeti Tanszék

Az érzékelés határai és az érzékeltetés lehetőségei római erődök példáin

Több mint 250 év telt el azóta, hogy egy Rosenhofban (Baden-Württemberg) megtalált villa rustica romjai fölé elkészültek egy védőépület rajzai, amely az egykori épület feltételezett karakterjegyeit is hordozta. Tudomásunk szerint ez az 1766-ban készült terv a legkorábbi, amely a római örökség konzerváláson túlmutató bemutatásával foglalkozik. Az eltelt évszázadok során sokféle megoldással találkoztunk. A romok önmagukban történő bemutatásán túlmutatóan visszaépítések is történtek, ezek hitelessége idővel megkérdőjelezhetővé vált. A 20. század kartái hosszú évtizedekre érvényes irányt mutattak, ugyanakkor számos kérdést is nyitva hagytak a romok bemutatása, érzékeltetése kapcsán - nem is beszélve az éghajlati adottságokból és általában az időjárási viszontagságokból eredő megoldhatatlan problémákra. Hazai római kori romjaink bemutatási koncepciói a legutóbbi időkig jól reprezentálják a didaktikus bemutatás módszertani lehetőségeit. Ugyanakkor számos példát ismerünk Európából és most már hazánkból is, ahol teljes rekonstrukció, illetve részrekonstrukció készült – immár szemet hunyva a vonatkozó karták ajánlásai felett. Igazán azok a példák izgalmasak építészeti szempontból, amelyek anastylosis lehetőségének hiányában újszerű építészeti eszközöket keresnek, feszegetve az érzékeltetés lehetőségeit és az érzékelés határait. Történeti és kortárs példákon - fókuszálva a római erődök sajátságos problematikájára - az építészeti eszköztár lehetőségeit mutatjuk be, ahol hazai és nemzetközi esettanulmányok is helyet kapnak.

10.30 - 11.00

Dr. habil Mezős Tamás DLA
Egyetemi tanár, okl. építőmérnök,
műemlékvédelmi szakmérnök
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi
Egyetem, Építészettörténeti és Műemléki
Tanszék

Római kori emlékek bemutatásának lehetőségei

Az Itálián kívüli európai provinciákban a római kori építészeti emlékek megőrzése és bemutatása a 18-19. század fordulójától kerül az érdeklődés homlokterébe. Németországban, Angliában, majd Franciaországban települési környezetben, a természetben, vagy

romantikus parkok „díszítő” elemeként vált fontossá az egykori kultúra megőrződött maradványa. A településen belüli antik városszerkezet gyakran befolyásolta a középkori, majd az újkori struktúrát. Magyarországon Pécs, Sopron vagy Szombathely településszerkezete őrizte meg leginkább az antik előképet. A római utcahálózat olyan jelentős városoknál is felfedezhető, mint például London, Bécs vagy Firenze. Leginkább az egymásra merőleges főút, a cardo és a decumanus nyomvonala fedezhető föl a modern struktúrában. A maradványok bemutatása a 20. században általában a térszín alatt valósulhatott meg. Szerencsés körülmények között a modern település beépítetlen területén, vagy a város közelében kerültek elő a római kori emlékek. Ilyen példát szolgáltat Aalen Németországban, ahol két utca is határolja az egyik legjelentősebb német limes-múzeum területét. Londonban az antik városfal több szakasza őrződött meg napjainkig. Párizsban a 19. század közepén tárták föl és őrizték meg Lutetia amfiteátrumát. Kempten és Xanten modern városok közvetlen közelében nyílt lehetőség Régészeti Park megépítésére. A würzburgi burgus kapujának áthelyezett maradványai Eulbach vadászkastélyának parkjában látogathatók.

Az előadásban a külföldi példák bemutatásával segítem a szentendrei Castrum maradványainak bemutatását előkészítő munkát.

11.00 - 11.30

Dr. Vukoszávlyev Zorán PhD
Építész, egyetemi tanár,
műemlékvédelmi szakmérnök
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építészettörténeti és Műemléki Tanszék

Láthatatlan (?) örökség
A római kori régészeti örökség építészeti eszközökkel történő bemutatási gyakorlata az ezredfordulón

Mediatizált világunkban a képi tartalmak fokozódó intenzitása mellett a kulturális örökségtartalmak átadásának módszertani változását tapasztalhatjuk. A vizualizáció igénye az eltűnt, de régészeti maradványaiban fennmaradt római örökség vonatkozásában is felerősödik: a tudományos alapú elvi rekonstrukciók digitális médiatartalmaitól egészen a fizikai valóságában megélhető terekig. Kulturális környezeti feltételektől függően e láthatatlan, jellemzően a földben fragmentumaival rejtőzködő tárgyi örökség feltárása, megmutatása és építészeti reprezentációval történő megjelenítése számos jópéldáját láthatjuk az ezredfordulón. Az előadás nem annyira a tárgyi elemek befogadását biztosító múzeumok kialakítását, mint inkább az építészeti örökség megjelenítési módjait vizsgálja. A megidézés, a fogalmi reflexió, vagy épp a szenzibilis téri hatás elérését szolgáló változatos megoldásokat mutatja fel - a láthatatlant láthatóvá tévő képzőművészeti igényű installációtól a hiteles kiépítésig.

11:30 - 12:00
Vita

12.00 - 13.00
Ebédszünet

ELŐADÁSOK II. RÉSZ

Szekcióvezető:
Dr. Rajna András
régész, osztályvezető,
Ferenczy Múzeumi Centrum

13.00 - 13.30
Ekler Dezső DLA
Prima, Ybl-díjas építész, egyemetemi tanár,
kutató professzor,
Széchényi István Egyetem - Építészettörténeti
és Városépítészeti Tanszék
Építészettörténeti és Városépítési Tanszék

Hadállás polgárosítása
Hogyan befolyásolták a várost a Castrum és a 11-es út összefonódó hatásai: a Limeshez felvonulást biztosító erődítmény a Dunakanyar kapujában - i.sz. 2. században, és a ballisztikus SS24 rakéták felvonulási útja a Pilis csúcsára a by-passolt 11-es úton – a 20. század utolsó negyedében.

A Castrum és környéke, mint régészeti rejtvény, és palimpszeszt térszöveg, vagyis rétegzett városkezdemény. A tér-történetek egymásra épülésével különféle tér-szövegek, töredékek értelmezik ma az erőd terét. A Castrum és környéke, mint fekete lyuk, amerre a kutya sem jár. Néptelen és megközelíthetetlen. A város kényszeredetten kerülgeti a maga eredetét és közepét. A Castrum a város legértékesebb ingatlana, számottevő fejlesztési potenciállal. Szabályozások, ötletpályázatok, szakmai és laikus közösségek, hatóságok és az ingatlanpiac befolyásolják a jövőjét. A Castrumot és környezetét csak sokszereplős játszmával lehet életre kelteni a rétegződő városfejlődés szellemében. Be lehet építeni, és sokszínű polgárosított városközponttá érdemes tenni, hiszen a város hajdani eredetének a középpontja volt.

13.30 - 14.00
Dr. habil Alföldi György DLA
Építész, dékán, egyetemi tanár
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi
Egyetem, Építészmérnöki Kar

Szentendre – Ulcisia Castra, mint Város
A Ulcisia Castra őrzi a területet már közel 2000 éve. Többszáz éve együtt él a várossal. Most „Csipkerózsika" álmát alussza, de itt van velünk érezhető a jelenléte. Nagyon sok szereplő (pl. város, lakók, állam, hatóságok), nagyon sok szakma (pl. építész, urbanista, régész, restaurátor, beruházó, de szolgáltatók, kereskedők, városlakók) együttműködése és nagyon sok pénz kell ahhoz, hogy felelősen előkerüljön a föld alól és ismét láthatóan éljen velünk további évszázadokra!

Szerintem ezért érdemes egy állandóan épülő, sűrűsödő városként tekinteni a helyzetre. A folyamatnak az értékek - történelmi szerkezetek, gondolatok - időtállóságát, megőrzését kell biztosítania. Nagy projekt

helyett kis lépések, kis projektek összefonódó rövid és hosszútávú eszközeiről gondolkodjunk. Hosszútávon „Szentendre magába szívja a Castrum-ot", vagy a „Castrum beleszövődik a városba" - célokat követve kell az utat megépíteni. A Castrum ügyét városi ügyként kezelő és előmozdító olyan lépéssort kell összeraknunk, amely motorizálja a szereplőket, amely „forrásérdekelt" koalíciókon keresztül szervezi a feladatokat, amely folyamatosan ráirányítja és rajtatartja a város és a környezet figyelmét és reagál a világ változásaira. Ezekről az eszközökről szól az előadásom.

14.00 - 14.30

Prof. Dr. Kiss Gyula DLA
Ybl-díjas építész, egyetemi tanár,
tanszékvezető, szakfejlesztési igazgató
Ybl Miklós Építészettudományi kar

A Műemlékvédelem a XXI. század első ötödében szintet tudott lépni

Olyan új technikák nőttek fel a szakemberek és az érdeklődők szélesebb köre részére elérhető eszközzé – gondolok itt a 3D szkennelésre, a talajradarozás egyéni eszközeire, a 3D tervező szoftverek széles elérhetőségére és nem utolsósorban a látványtervezés finomodására és realisztikussá válására szinte minden érdeklődő részére elérhető módon - mely új és ambiciózus gondolkodások sorát indította el az elpusztult múlt újra láttatása érdekében. Ebben a sorban most keresi helyét a 3D nyomtatás, egyelőre csak modellek formájában (lásd pl. Szigligeti vár felvezető út és kiállítás). Az „egy az egyes" vizualizáció a hosszan sorolható külföldi példák után teret kaphat a hazai gyakorlatban. Az örök dilemmák, melyek a témát körbe veszik, az állandó kérdések és az adott válaszok, az új közösségi tervezés és közösségi jövőképalakítás, mint megközelítési szemlélet, megfelelő kutatással és professzionális tudással a folyamatok pozitív hajtóerőivé válhatnak.

14.30 - 14.45

Kávészünet

14.45 - 15.15

Golda János
Prima, Ybl- és Pro Architectura díjas építész

Castrum park

Szentendrén az utóbbi évtizedek aránytalanul aszimmetrikus városfejlődése folyamatos környezeti értékvesztéssel jár. A 11-es úton kívül Pannónia-teleptől Boldogtanyáig huszonötezer ember lakik kellemes kertvárosi, autós életformában, miközben a belváros lassan, de biztosan skanzenizálódik. A Duna-part és a Bükkös-part kivételével romlik a hétköznapi élet tereinek minősége. Szupermarketek, HÉV-végállomás, bíróság, posta, földhivatal, piac egy brutális autópálya mentén. Az alultervezett Dunakanyar körút a város főutcája és a közepén régészek generációi évtizedek, talán egy évszázad óta várják az Ulcisia Castra ókori maradványainak feltáráshoz szükséges anyagi forrásokat. Közben drótkerítések mentén botorkálnak az emberek, pedig óriási szükség lenne a városi élet 21. századi közösségi tereire, pl. egy városi parkra. A posztgraduális építész mesteriskola most induló 27. ciklusa számára felvételi pályázati témaként adtuk ki a nagyparkoló, az egykori gépállomás raktársora,

a Castrum területe és a városközpont - régészeti feltárásokkal párhuzamosan is megvalósítható - térbeli kapcsolatának problémáját. 39 terv érkezett be sok ötlettel és javaslattal.

15.15 - 15.45

B. Szabó Veronika
építész

A szentendrei Castrum és a „Limes"
...avagy „eltekintve a csatornától, gyógyászattól, oktatástól, bortól, közrendtől, öntözéstől, utaktól, vízvezetékhálózattól... mit tettek a rómaiak értünk?"
Szentendre mit kezd(het) a rómaiak örökségével?

15.45 - 16.15

Vita

16.15

Zárszó
Fülöp Zsolt polgármester

JEGYZET

Kiadja | Publisher **Ferenczy Múzeumi Centrum**

Felelős kiadó | Publication overseen by **PROSEK Zoltán**

Grafikai terv | Graphic design **KISS Krisztina Noémi**

Fotó | Photo **DEIM Péter, RUPNIK László**

Nyomda | Press **Pannónia Nyomda Kft.**

A borítón | on the cover
Minerva szobra a szentendrei táborból
Fotó: DEIM Péter

© **szerzők** | The authors
© **fordítók** | The translators
© **Ferenczy Múzeumi Centrum, 2022**

A brosúra szerzői jogilag védett. A kiadó előzetes írásos hozzájárulása nélkül részleteiben sem reprodukálható. |
All rights reserved. No part of this brochure can be reproduced without express written permission from the publisher.

FERENCZY MÚZEUMI CENTRUM

SZÉCHENYI EGYETEM UNIVERSITY OF GYŐR

Győr-Moson-Sopron Megyei Építész Kamara

Szentendre

MÚZEUMOK ÉJSZAKÁJA

FERENCZY MÚZEUMI
CENTRUM

SZENTENDRE
2022

Infó: +36 20 779 6657 | info@muzeumicentrum.hu
www.muzeumicentrum.hu | /ferenczymuzeumicentrum
muzeumicentrum | ferenczymuzeumicentrum

#CASTRUM #ULCISIACASTRA
#MUZEUMICENTRUM #SZENTENDRE